

Alessandro
D'Avenia

dalykai,
kurių
niekas
nežino

Alma littera

I

~ *M*ita spintoje, – pasakė vaikas motinai.

Margarita ir Andrėjus ką tik parėjo namo. Neišvengiamai artėjo mokslo metų pradžia, bet atrodė, kad šitas saulėtas rugsėjo sekmadienis nenorėtų taikstyti su faktu, jog atostogos už dvidešimt keturių valandų baigiasi. Kaip kiekvieną sekmadienį, jie buvo pas močiutę Terežą.

Margaritai paatostogavo ir širdis, ir oda: tais mėnesiais atrodydavo, lyg jūra, kaip ji elgiasi su naktiniu paplūdimiu, būtų gludinusi kūną ir sielą, o pakrantėje palikusi vieną iš tų spiralinių kriauklių, kurios saugo jos garsus ir paslaptis. Jai patikdavo glausti prie ausies kriauklę, puošiančią seną stiklinį staliuką pas močiutę, – ji gaivindavo atostogų prisiminimus, šnabždėdavo apie prarastus pasaulius, kurių liko tik neiššifruojamas aidas, nes niekas nemoka jo alfabeto.

Tai buvo atostogos baigus trečią vidurinės mokyklos klasę*, norėjosi, kad šitas laikotarpis tęstųsi iki begalės: jokių užduočių, jokių reikalingų perskaityti knygų. Tik licėjaus baimė – nauja mokykla, nauji moksladraugiai, nauji mokytojai. Beprasidedas naujas gyvenimas, jo kontūrai neryškūs kaip akvarelės. Bet Margarita jautėsi tvirtai, buvo pasiryžusi paveikslą užbaigti. Spalvų skolino rugsėjis.

* Italijos švietimo sistema yra trijų lygių: nuo 6 metų pradedama lankyti pradinę mokyklą (mokomasi 5 metus), paskui einama į vidurinę, kur mokomasi 3 metus, vėliau lankoma aukštesnė vidurinė mokykla (licėjus ar pan.). Margarita yra baigusi vidurinę mokyklą ir ruošiasi lankyti licėjų. (Vert. past.)

Močiutė Tereza buvo raudonoji žuvelė, bent jau taip pasakė Andrėjus. Kita vertus, taip ji kalbėdavo ir pati, kartodama savo glaustąjį sicilietišką posakį: *Si vu' sapiri a verità, dumannala ai picciriddi**. Gyveno viena. Vyras, senelis Pietras, mirė prieš tris penkmečius. Dabar vienintelė jos draugija buvo anūkai ir Arielė – raudonoji žuvelė, gyvenanti stiklo burbule. Andrėjus į ją pražiūrėdavo valandomis: žuvelė prie pelekų turėjo baltą dryžį, dailutėlį išrantymą ir dvi didžiules neišraiškingas akis. Sukiodavosi stiklo rutulyje tarp apibrizgusių dumblių ir raudono koralo gabanos – vienintelis gyvenimo scenarijus. Puldinėjo, lyg kas kart atrastų ką naujo.

– Močiute, bet ar Arielei nenuobodu būti uždarytai vis tame pačiame kambaryje?

– Ne, Andrėjau, raudonųjų žuvelių atmintis *curta curta*** – trijų sekundžių, – paaiškino jam senelė, – ketvirtą jos viską pamiršta, švyst – ir vėl iš pradžios. Arielė savo dumblius kas tris sekundes išvysta pirmą kartą, į savo koralą irgi atsitrenkia pirmą. Visuomet *priato* – patenkinata, jai nepabosta niekad.

Andrėjus nebesakė nieko – dažnai pasislėpdavo tyliame paikame burbule, sudarytame iš susimaišiusių tikrovės ir fantazijos.

Einant laikui, močiutė Tereza per jų apsilankymus pradėjo labai dažnai kartoti tą patį – nežinia, kad būtų geriau įsiminta ar kad per daug skubėdama pamiršdavo, – todėl Andrėjus vieną kart ir tarė Margaritai: „Ta močiutė – kaip raudonosios žuvelės.“

Margarita jį nužvelgė susidomėjusi, kuriam laikui liovėsi rašyti netąją trijų žodžių SMS ir pagalvojo, kad brolio DNR esama genialumo. Iš tikrųjų genialumas buvo savaiminis vaikiškas – vaikai sako, kaip yra: *Si vu' sapiri a verità, dumannala ai picciriddi*. Einant laikui, senelė darėsi vis panašesnė į Arielę – klausdavo, ar į tešlą įmušė kiaušinį, nors

* Jei nori žinoti teisybę, paklausk mažių (sicil.).

** Trumputėlė (sicil.).

būdavo ką tik įmušusi. Margarita kartais suirzdavo, bet Andrėjaus šitai netrikdė, nes kartoti vaikams – pats normaliausias dalykas; jis ir pats norėdavo, kad prieš miegą būtų sekama ta pati pasaka su tokiomis pat detalėmis.

Senoliams ir vaikams žodžiai yra ne tam, kad būtų aiškinama, teisi-namasi, teisiama – jie kaip siūlo mazgai, jais patvirtinama, kad pasau-lyje tebetvyro tvarka: *Cu' nun fa lu gruppu e la gugliata, perdi lu cuntu cchiù di na vota*. Šitaip kalbėdavo senelė, bet niekas nesuprasdavo, kad ji sako paprastą kaip jos receptai tiesą: kas nemezga mazgų, pameta siūlą. Taip ir gyvenime.

Jie parėjo namo nešini į riešutų spalvos popierių tvirtai įpakuotu tortu, aprištu viena iš raudonų juostelių, kurias močiutė laikydavo stalčiuje – niekuomet neatsimindavo kuriame. Margarita įžengė į savo kambarį ir leidosi apglėbiama rugsėjo saulės spindulių, srūvančių pro atlapotą langą. Įsijungė radiją, o veidrodis tarsi magnetas prikaustė veidą, kelios savaitės vis asimetriškesnį, patiriantį keistą transformaciją, kuri prasi-dėjo nuo skruostų tįsimo, skruostikaulių ryškėjimo ir žalių akių, pirma pernelyg apvalių, dubimo. Nematomos rankos minkė jos kūną lyg tor-tą, taip norėjosi į veidrodį panardinti savo rankas, kad pati dalyvautum tame paslaptینگame rituale. Kūnas irgi atsiliepia – tai visuomet senas ir visuomet naujas gyvybės alsavimas.

Tikrindama besikeičiantį kūną, Margarita pakraipė veidą į dešinę ir į kairę, pasiguodė juodais, ilgais, paslankiais plaukais – šita savastis kartu su akimis jai patiko labiausiai. Užtat ausys atrodė per mažos, patimpčiodavo jas, tarsi galėtų pailgėti. Dantys balti ir taisyklingi, lū-pos plonos, bet klusniai reiškiančios pačius skirtingiausius jausmus, krūtinė vos išryškėjusi.

Radijas kambarį pripildė žodžių, saulė – šviesos, vėjas – prieštarin-gų kvapų.

*Maybe I'm in the black, maybe I'm on my knees.
Maybe I'm in the gap between the two trapezes.**

Margaritos akys nuklydo į tuštumą. Ji prisiminė, ką pasakė tėtis valtyje, tie žodžiai buvo kaip ausyse skambantis priedainis, kurio neišgina išmesti iš galvos:

viskas bus gerai.

Išorinis pasaulis atrodė panašus į jos šokio laukiančią sceną ir, nors žiūrovai kėlė baimę, ji žinojo, kad užkulisiuose yra ją mylinčių ir palai-kančių žmonių: tėtis, mama, brolis, močiutė, draugės.

Į Margaritos šventovę nepasibeldęs įėjo Andrėjus, ji net nepastebėjo. Čiupo Margaritą už rankos, kad išvaduotų nuo paauglišių godų.

– Sprag-ėsiu! – tarė atkišdamas apatinę lūpą, kaip paprastai darydavo, kai reikėdavo įtikinti seserį, nepajėgią atsispirti tokiam po lietum palikto kačiuko elgesiui.

Andrėjui buvo penkeri, jis buvo blyškiaveidis, šviesiaplaukis, akys – mėlynos. Dažnai kalbėdavo pats sau vienas, sekdamas siužeto linija ir įsivaizduojamais personažais. Manė, kad skaityti jau moka, nors iš tikrųjų pažino tik kelias raides ir dar neišeidavo jų susieti. Margarita išmokė jas skirti, prispausdinusi ant didelių lapų, panašių į pradinės mokyklos plakatus, milžiniškų elegantiškų raidžių, susietų su ryškiais paveikslėliais: drugeliais ir vyšnytėmis, nykštukais ir slibiniais... Deja, spausdintuvo rašalas, kuriam reikėjo atlaikyti šį žiaurų eksperimentą, išsibaigė, ir Andrėjui teko pasitenkinti tik kiek daugiau nei puse abėcėlės, taigi ir pasaulio. Bet jam užteko kurti slaptoms anų veikėjų, nakties viduryje atlipdavusių nuo lapų, istorijoms: išal-

* Gal aš tamsoj, gal parklupęs.

Gal tuštumoj tarp dviejų trapecijų pakibęs. (Angl.)

kęs nykštukas sušlamščia visas vyšnaites, ugnim spjaudantis slibinas beviltiškai pamilsta drugelį.

Kai tik galėdavo, Andrėjus jos prašydavo paspraginti „sprag-ėsių“ – ne tiek iš noro, kiek geisdamas išgirsti, kaip jie sprogsta. Margarita, pradėjusi moteriškėti, spyriojosi. Jai patikdavo, kai brolis pamaldaudavo – lūpa atkišta, akys ilgesingos. Ji šyptelėjo.

– Palauk virtuvėje. Ateisiu.

Norėjo išklaudyti dainos pabaigą. Nepakęsdavo, kai daina būdavo pertraukta, tarsi kas neužbaigto pakibtų ore ir pasaulyje, o netvarkos palikti ji nenorėdavo. Daina sklido:

Every tear

Every tear

*Every teardrop is a waterfall.**

Visų žodžių Margarita nesuprato, bet mintis, kad kiekviena ašara virsta kriokliu, jai patiko.

Andrėjus virtuvėje jau buvo užsijuošęs tėvų dovanotą prijuostę. Iš tikrųjų tat būta didžiulio seilिनuko su užrašu „Oficialus ragautojas“. Stovėjo ten iškėlęs rankas, kaip buvo išmokytas močiutės Terezos – ta neleisdavo imtis jokio kulinarinio veiksmo prieš tai neaprodžius nuplautų ir nušluostytų rankų. Andrėjus laukė, kad Margarita duotų nurodymus – tokius, kokius duoda chirurgas, pasirengęs svarbiai operacijai.

Margarita pastebėjo sužybsint atsakiklį. Telefonas lyg ir nečirškė – arba nuo pasaulio ir tariamų jo skubių reikalų bus atitraukusi visu garsumu paleista muzika, arba skambinta tada, kai jie buvo

* Kiekviena ašara,
Kiekviena ašara,
Kiekvienas ašaros lašelis lyg krioklys. (Angl.)

pas senelę. Paliktos dvi žinutės. Pirmoji Anos, mamos draugės, pranešdavusios įprastas visiškai jokio dėmesio nevertas žinias, paprastai apie miesto vitrinoje pasirodžiusią naują suknelę, kuri tobulai tinkanti prie jos sudėjimo ir akių. „Eleonora, paskambink man, vos tik galėsi.“

Kita žinutė buvo tėvo.

Ją tyliai išklausė tris sykius, negalėdama patikėti.

Margarita suakmenėjo. Švelnutė keturiolikmetės oda sugrubo, būtų galėjusi net sueizėti. Sekmadienis ir jūra bemat išlindo pro poras. Žalios akys užsimerkė ir atrodė, kad iš baimės išsiners. Rankos, sudėtos ant virtuvės stalo, drebėjo, lūpos nuo kalenimo dantimis trūkčiojo. Veido šviesa užgeso it žaibo trenkta lemputė.

Ji pasuko į tėvų miegamąjį –ėjo tyliai, mažais žingsneliais, kokios buvo keturiolikmetės pėdutės, akrobatė pakibusi virš gyvenimo lyno. *A vita è nu filu.*

– Mita, kur eini? – paklausė Andrėjus. Taip jis tardavo šį per ilgą vardą – svarbiausią dalį praleisdamas.

Margarita neatsiliepė. Atsidarė tėvų spintą, kurioje slėpdavosi vaikystėje sekmadienio rytais, kad išgašdintų pakirdusius tėvus. Tie žinodavo žaidimo taisykles, rituališkai kartodavo deramą sakinį: „Eime žadinti Margaritos, kas žino, kaip įmigusi ta tinginė-ė-ė.“ Tada ji išlisdavo. Meilė ir laimė – tokie buvo gyvenimo sinonimai, baimės nebuvo. Ji liisdavo iš spintos skreito, tėvai ją apkabindavo ir įkeldavo į didžiąją lovą, ten ji pradėdavo šokinėti. Nuo sekmadieninio tėvų apkabinimo spintos tamsa būdavo pamiršta.

Atidariusi spintą Margarita išvydo medinę dykumą. Spinta pušutštė, slogi tuštymė daiktų, kurie mūsų paprastai mėgstami tik pilni: baseinai, vokai, vygės.

Besigraužianti apleistumo tuštuma Margaritos šviesą prarijo. Liko tik nebekabančių tėčio rūbų kvapas, gairus ir sausas odekolono po sku-

timosi aromatas. Būtent tą akimirką vyraujančiu jos gyvenime jausmu tapo ilgesys, jis kristalizavosi sielos ertmėse kaip širdies koralas – brangus, nes retas ir nepasiekiamas.

Ji susirietė kampe lyg kačiukas prie automobilio variklio. Plačiai atmerktomis akimis žiūrėjo brolis, bandė suprasti, koks jam pasiūlytas žaidimas, koks nežinomas žodis apibūdintų tą naujieną. Būnant penkerių, bet kokia paslaptis, net ir skaudžiausia, tėra žaidimas – žiū, imsi ir pulsį į glėbį kaip tėvo multiplikaciniame filmuke tigras Hobsas Kalvinui.

– Uždaryk, – šaltai paliepė Margarita.

Andrėjus, primerkęs akis, pakluso – laukė nurodymų.

– Iki kelių skaičiuoti, Mita? – paklausė, nepaisydamas, kad medžio lenta virtusi cementine siena. Vaikas patį tobuliausią skausmą bandė paversti į žaidimą. Betgi skausmas neturi taisyklių, dėsnių, potvarkių – jis nedėsningas, asimetriškas, neteisėtas.

– Iki visada.

– Kas čia per skaičius? Aš jo nepažįstu.

– Skaičiuok, – tepasakė Margarita.

Andrėjus, ieškodamas pagalbos savo dar pernelyg trumpų pirštelių galiukuose, murmedamas skaičius pasitraukė į koridoriaus gilumą, bet priėjęs maždaug iki keturiolikos pradėjo kurti.

Margarita tamsoje kiūtojo kaip moliuskas kriauklėje, kurią grobuonis užsipulė atvirą ir beginklę. Trapus kūnelis stengiasi užspausti kiaukuto kraštus tarsi šarvą, galintį atlaikyti visą jūros slėgį, bet nepasiruošusį nusmailintoms, chirurgiškoms priešo žnyplėms. Grobuonis stengiasi ištraukti ją iš saugių sienų, išlukštenti, suniokoti, kevalą sutraiškyti, atkirsti nuo srovės. Tėvas vadino ją taip – savo perlu, tai yra Margarita, tai kartodavo tūkstančius kartų. Tūkstančius kartų melagis – jis ir jo kvapsnis.

Margarita vėl pajuto, kaip smarkiai dunksi širdis, kaip tada, kai globė tėtis. Mušė stipriai, skubinama grasinančios mirties, pykčio, skausmo.

– Mita spintoje, – pakartojo vaikas motinai.

– Andrėjau, baik žaidimus! – sudraudė jį išsekusi Eleonora.

– Kur tėtis?

Eleonora neatsakė.

Andrėjus nusivedė ją į miegamąjį.

– Koks skaičius eina po keturiolikos?

– Penkiolika.

– O paskui?

– Šešiolika.

– O kada būna „ikivisada“?

Eleonora atidarė spintos sąvaras, tuštuma atsigręžė į išorę. Dukra buvo susirangiusi ištuštėjusiame kampe, kūnas susuktas pagal skausmą – spiralinė kriauklė, tobulų geometrinių proporcijų galvakojis moliuskas, nusimanant apie laiką susuktas apie centrą. Kas patiria skausmą, jam atsiliepia visą gyvenimą, kaip kriauklė jūrai.

Margaritos galva buvo pranykusi delnuose, tekyšojo juodi plaukai. Akių dukra neturėjo.

Prisėdusi šalia, Eleonora pabandė ją apkabinti, bet kriauklė negalėjo būti apkabinta neišplėšta iš savo olos ir neatiduota srovės valiai.

Andrėjus uždarė spintos sąvaras ir pradėjo skaičiuoti, nudžiugęs, kad žais ir mama. Trūko tik tėčio.

– Mama, ir tu žaisi „ikivisada“?

Mama atsakė niūriu, bereikšmiu šypsniu.

Tamsoje nebuvo girdėti nieko daugiau, kaip dviejų moterų dūsavimas.

– Kurgi tas pasaulis, kurį pažadėjai? – tiek teišgirdo Eleonora iš savo dukters, kalbančios nepažįstamos Margaritos balsu.

– Nežinau, – atsakė motina.

Daugiau Margarita nebeklausė nieko, su savo motina niekada nebekalbės.

Andrėjus veltui stengėsi skaičiuoti „ikivisada“, pirštų galiukais ieškodamas per didelių skaičių. Kas per slėpynės, jei žinai, kur kas pasislėpė? Gal ieškoti turėtų tėtis. Kur pasislėpė tėtis?

Jis sustojo prieš uždarytą spintą.

– Šitas žaidimas man nepatinka! Skaičiuoju ir skaičiuoju, bet laimėti niekas nelaimi!

Milane mokytojas vakare klajojo su savo aprūdijusiu juodu dviračiu, grandinė vis krito ir krito, atšvaitas švietė trūkčiodamas. Atrodė kaip šiuolaikinis Don Kichotas ant geležinio Rosinanto, bet jo akyse pamišimo nebuvo matyti, žvilgsnis veikiau skaidrus, kaip žmogaus, reginčio vaizdinius, kurie neregimi tam, kas apsiriboja daiktų kontūrais.

Minti dviratį jam buvo tinkamas greitis – greitis tų, kurie veik nevaržomi taisyklių gali leisti sau deramu ritmu stebėti žmones ir įvykius. Tik ant dviračio aptiksi ką, pats likdamas nematomas, kaip poetai. O jo akys buvo akys poeto: spalva nesvarbu, svarbu, kad spindi, vargiai tramdo vidinę ugnį – taip manyta senovėje. Su mašina neatrasi nieko, pėsčias visuomet būni atrastas. Dviratis – pats tas: regi būdamas neregimas, rugsėjo oras plaiksto juodus plaukus, neslegiamus šalmo, kurio reikia vairuojant motorines priemones, lenda po baltų marškinių skvernais. Mėlynos drobės batai prigludę prie pedalų.

Dviratį jis pasistatė kieme, gelžgalio, kurio niekas nevogs, neprišo. Laukujes duris atidarė atsargiai, tarsi saugodamasis, kad ponia Elvyra – namsargė, apsiginklavusi šluota lyg daugybe galūnių, – neiš-

girstų ir nepastotų kelio. Ji ne tik namsargė, bet ir jo vieno kambario buto šeimininkė, o štai nuompinigius jis skirdavo knygomis – savo narkotikams.

Nusiavęs pliušiniais žingsniais kas antrą pakopą iš lėto užlipo į pirmą aukštą. Prisėlinęs atsirakino buto duris, raktą sukdamas kuo lėčiau, kad negirgždėtų, ir įsmuko. Patalpos čia būta vienintelės, viryklė kampe, iš viso – trisdešimt kvadratinių metrų. Nuklotų knygomis, užverstų knygomis, viskas užkariauta knygų.

Knygoje gali glūdėti visas pasaulio chaosas, bet puslapiai susiuvami ir sunumeruojami – chaosas neištrūksta. Užtat koks nepaprastas malonumas tvarkyti savo knygas žiūrint, kokios domina ir kokių kyla klausimų – tuo jis užsiimdavo kasdien, kad per daug nenuobodžiautų. Knygomis tikėjo lyg religija, tikrovės tarp eilučių rasdavo daugiau negu gatvėse, o gal bijojo tikrovę paliesti tiesiogiai, neapsiginklavęs knygos skydu.

Neužimtas knygų liko tik vienas sienos plotelis, ten buvo užrašas *Timeo hominem unius libri*. Pavojingiausi skaičiusieji tik vieną knygą. Gryna tiesa. Šitą užrašą paliko Stela, užrašė elegantiškomis pasvirusiomis raidėmis, tačiau poniai Elvyrai tokia išmonė nepatiko, tad nuomą ji padidino dešimt eurų. Net ten, kur turėjo stovėti lova, nebuvo nieko daugiau, kaip stalelis, paremtas keturiais piliastrais knygų, kiekviename kampe po tris keturias, reguliariai atnaujinamais – jie buvo jo miego ir nemigos, sapnų ir prabudimų garantas. Šiuo laikotarpiu buvo miegama ant tolstojiškosios atramos: „Ana Karenina“, „Karas ir taika“ (dvitomis) ir „Kreicerio sonata“ (ji kaip varginančio neužčiuopiamo nelygumo pataisa pakeitė „Ivano Iljičiaus mirtį“). Kitame kampe toje pačioje pusėje kūpsojo „Mobis Dikas“, „Don Kichotas“ ir keletas Šekspyro tragedijų. Vienas iš kojūgalio kampų – priešais tolstojiškąjį – rėmėsi į „Nusikaltimą ir bausmę“, „Brolius Karamazovus“, „Baltąsias naktis“ ir „Idiotą“. Kito pamatas buvo antikos klasikai: Sofoklio tra-

gedijų tomas, Vergilijaus „Eneida“, Ovidijaus „Metamorfozės“, graikų lyrikų antologija.

Geram miegui būtini sunkūs skaitiniai, tai jis ir pasirūpino, kad jų būtų po ranka. Ant rašomojo stalo į pastovą jaukiai rėmėsi „Odisejos“ leidimas, atversta šeštoji knyga – apie Nausikają, saldžiausias įsimylėjimas, koks tik papasakotas per visą literatūros istoriją.

Iki mokslo metų pirmosios dienos buvo likusios kelios valandos. Šiemet jis dėstys pirmai mokslinės pakraipos klasei – italų ir lotynų kalbą, aštuonios valandos. Vėl išvydo Dantės sceną: kandidatai Milano mokyklos įstaigos salėje išrikiuoti it karvės skerdykloje, bekūniai balsai skiriamas vietas perskaito kaip tragišką, neišvengiamą lemtį. Teko susitaikyti ir nesusiklostė labai jau blogai. Etatų konkursai – biurokratinė nelaimės procedūra. Ta mokykla buvo prikimšta išvėsusių dėstytojų, kurie jaunuolių, jau nebe tokių ir jaunų, stabilų įsiliejimą laikė neįmanomu dalyku. Šita pavaduojančio mokytojo vieta metams jį išgelbėjo – jei ir ne nuo skurdo, tai bent nuo depresijos. Juk jis kovojo, kad taptų mokytoju. Visų pirma su saviškiais, tūkstančius kartų kartojuisiais: „Badausi.“

Teko pakeisti miestą – vykti į Lombardiją, kur daugiau laisvų vietų; privačiomis pamokomis jis nebegalėjo apsiriboti, nors jos ir buvo kur kas pelningesnės nei tas keletas darbo valandų mokykloje, kurių pajamos buvo apie penkis šimtus eurų į rankas per mėnesį. Šituos pinigus prarydavo nepasotinamos ponios Elvyros kišenės, bet jis bent jau patirdavo trapų ir saldų džiaugsmą dirbdamas darbą, galintį pamaitinti ne tik kūną, bet ir sielą – savo ir jaunų, nepatyrusių, diržių jam patikėtų protų.

Tepdamas sumuštinį kažko nenusakomo likučiais ir guosdamasis užkimusiu Paulo Kontės balsu prisiminė tą dieną, kai nusprendė mokytojauti. Literatūros mokytojas paskolino savo mėgstamiausių eilių

knygą. Tat būta seno Helderlino rinkinėlio, pilno pieštukinių pastabų. „Užmesk akį, gal ir suprasi“, – pasakė.

Tas paskolintas daiktas, kaip ir bet kuris ypatingo dėmesio mostas, tądien ir sutelkė visus jo slaptus pajėgumus. Mokytojas storais akiniais ir plika galva mokėjo užčiuopti dar silpnus ženklus, kurie kažkaip ir buvo jo ateities pranašystė. Norėjo gero ir iš anksto pamatė, kuo jis taps, per daug neapsisunkindamas skurdžiu reginiu, kad galėtų tapti ir bedarbiu.

Knyga, skaitoma ketvirtos licėjaus klasės vakarais, jam tapo tam tikra naktine atgaiva. Tie žodžiai ir pieštukinės žymos leido pirmąsyk išvysti naktį: „Ilsisi miestas aplink; apšviesta jau gatvelė nutilo...“* Kol nėra tinkamų žodžių, daiktai būna nematomi. Naktis, kuri ten, lauke, už lango, būdavo bežadė, jam pirmąsyk atsivėrė, atgijo. Dėl žodžių. Iš eilių jis maža ką tesuprato, tačiau jos pažadino paslapties troškulį. Jį sužavėjo faktas, kad tas keistuolis poetas tikėjo dievais ir paskutinę savo gyvenimo dalį paskyrė tik eilėraščiams apie metų laikus kurti. Bet užvis keisčiausia, kad po kai kuriais tekstais buvo nurodytas pirmasis ar po jo einantis amžius ir kad jie pasirašyti itališku pseudonimu. Trumpai tariant, tas poetas buvo kuoktelėjęs. Arba – o tai jį žavėjo dar labiau – nesuvaržytas laiko ir erdvės, poezija jam padėdavo pajusti pasaulio ritmą – bet kuriuo laiku, kiekviename žmoguje. Tų tylių vakarų, kupinų nenuspėjamos ateities įkrovos, laisvumas, nesąlygotumas ir patikimumas jį ir įtikino, kad reikia tapti mokytoju. Arba bepročiu – tai tas pats.

Būtų badavęs, laimė, esama juodosios privačių pamokų rinkos. Neišmanėlių rinkai, kaip ir mirtingųjų, susitraukimas nėra žinomas.

Jis pabandė įsivaizduoti veidus jaunuolių, dar vaikų, kuriuos prisimė šiais metais ir kuriuos užkrės savo entuziazmu dėl žmonijos, ypač graikų, vaizduotės. Iš pradžių eis epas, dusinančius poemų rinkinius jis

* Vertė A. E. Puišytė.

aplenks. Nukryps nuo programos ir „Odisėją“ skaitys visą. Suplėšytas į skutus bet kas netenka gyvasties, taigi Homero jis neplėšys... Žinia, kas yra maita. Norėtuši, kad jo mokiniai prasiskverbtų į tą pasaulį, į kurią jis žengdavo visą laiką, kai tik skaitydavo „Odisėją“, užuostų aitrų jūros kvapą, kaip gaižiai kvepia kraujas, motinos ašaras, namo grįžtančio tėvo prakaitą. Norėtuši palydėti juos ten, kur gali nuvesti tik literatūra – į pačią pasaulio daiktų širdį, kai jie buvo sukurti ir pražuvo kodas. Menas yra kodas, leidžiantis pamatyti kasdien liečiamus dalykus, kurie kaip tik todėl, kad tiek liečiami, apsiblausia, nesaikingai vartojami, pasidaro nematomi. Visa tai norėtuši perteikti trisdešimčiai keturiolikmečių, kurie iš veido ir širdimi dar vaikai, bet prabėgs penkeri metai, ir taps suaugusiais – vyrais bei moterimis. Kaip ir jo mokytojas, jis norėjo suteikti jiems dar viena galimybė daugiau tapti pačiais savimi.

Pasičiupo obuolį, pasileido Bethoveno Penktosios simfonijos kompaktinę plokštelę, išsidrėbė lovoje ir balsu pradėjo skaityti žodžius, su kuriais rytoj tars įžanginį žodį klasėje – Rainerio Marijos Rilkes „Laiškai jaunam rašytojui“. Tarp jų turėtų būti ir šios simfonijos „ta ta ta!“ Tada jiems atviptų burnos, įvilktą į „ta ta ta!“ šitai suskambėtų kaip melodingos likimo natos. Mojuodamas ranka nelyginant paslaptingame orkestro užtakyje pasiklydęs dirigentas, mokytojas deklamavo žodžius, kuriuos jaunuoliams skirs kaip „mokyklinio gyvenimo programą“:

Jūs dar toks jaunas, dar stovite prieš visas pradžias, tad ir noriu Jus, mielas, pone, kaip įmanydamas įtaigiau paprašyti, kad turėtumėt kantrybės viskam, kas Jūsų širdyje dar neišrišta, ir kad mėgintumėt pamėgti pačius klausimus nelyg užrakintus kambarius arba nelyg knygas, parašytas be galo svetima kalba. Neieškokite dabar atsakymų, kurie Jums negali būti duoti, nes Jūs negalėtumėte jų gyventi. O juk svarbu kaip tik viską gyventi. Gyvenkite dabar klausimus. Tuomet galbūt palen-

*gva, nè pats nepastebèdamas, vienà tolimų dienų pasijusite begyvenąs
atsakymą.**

Deklamavimui visiškai užvaldžius, kažkas stipriai padaužė į sieną ir užbaubė patildyti magnetofoną. Jis pakluso, prisiminęs Sančos dvigalvius raumenis. Taip jie su Stela perkrikštijo kaimyną: alus, futbolas, „nutrink ir laimėk“. Likimas su savuoju „ta ta ta!“ buvo išjungtas, į mintis kaip visuomet įsismelkė Stela, sušildė lyg miglotą dieną pro debesis besiskverbianti saulė.

Jis išsivalė dantis, daug syk pabraukė per liežuvį, kad pajustų paviršių. Šviesą užgesino perskaitęs kelias eilutes iš Rembò, bet besnūduriuojant sušvito senas mobilusis. Sutrūkinėjusiame ekrane juodu šriftu žaliame fone išryškėjo: „Rytoj, pats žinai kur. Turiu pasakyti svarbų dalyką. Patariu, geriau pasiimk širdį, o ne galvą. Myliu. S.“

„Gera!“, – atrašė jis, bet niekas nematė, kaip pirštus virpina nerimastis. Svarbus dalykas moteriai yra karo skelbimas. Jis bijojo, tad nesąmoningai gynėsi: „aš irgi“, kaip paprastai parašydavo, nebeprirašė (galimybės parašyti „aš myliu tave“ net nesvarstė, tai kaip sakyti „taip“ uždarytai dėžutei). Užmigo sunkiai. Vis suko galvą, kodėl mylėti šitaip paprasta poezijoje ir taip sunku, rizikinga gyvenime. Nakties ir savo minčių tamsoje tardė savuosius rašytojus, bet jokio atsakymo nerado ir pasijuto kaip Balzakas, deja, jau gyvenimo pabaigoje kreipęsis pagalbos į vienintelį jam pasitikėjimą kėlusį gydytoją – į vieną iš savų personažų. Ir taip miręs.

Tą naktį mintys kniurpė ir Margaritos galvoje – it voras, audžiantis rezginį apie savo auką. Iki mokslo metų pradžios trūko kelių valandų. Akrobatė pakibusi milijoną metrų virš žemės. Jokio apsauginio tinklo.

* Vertė A. Gailius.

Iš atminties šulinio kaip koralai išnirdavo nugrimzdusios detalės, visos susijusios su tėčiu. Moterų prisiminimai tūno ne galvose – jie pasklinda po kūną, visur. Moters siela ir kūnas daug glaudesni, primena kiekviena kūno dalelė, ypač kai netenkama tavo glosčių delnų, iškeldavusių rankų, tavo bučiuodavusių lūpų. Jai prieš akis stojo tėvo šypsena, kai paklausė, kodėl cirke visuomet esama tokio didelio tinklo.

„Pusiausvyros netenka net akrobatai. Bet jei krenta, būna ištiestas tinklas, tad nesusižeidžia. Cirkas – tai žaidimas, Margarita.“

Bet gyvenimas – ne. Už lango žmonės tamsoje sukaliojosi taip, lyg viskas būtų, kaip ir turi būti, bet ji matė galybę lyno akrobatų, laipiojančių plonais ir raizgiais gyvenimo siūlais, ir jokio tinklo.

Visi jos bendraklasiai rinkosi drabužius, kurie tiktų pridengti nelygią paauglišką odą, o Margaritai teko rinktis odą, nes jokios nebeturėjo. Ji sugrauzta skausmo, o tokiam nuogam niekam nevalia rodytis. Juoba pirmą dieną mokykloje.

Kai Eleonora, paskatinta šviesos ruožo po durimis, įėjo į kambarį nepasibeldusi, elektros šviesos nutviekstoje prieblandoje nuogą, nejudantį Margaritos kūną išvydo kambario viduryje, stačią.

Motina priėjo ir Margarita, ją pamačiusi, ištiesė rankas.

Kad trauktųsi.